

Barnkonventionen i rättspraxis och barns rättigheter i rättsprocessen

Matilda Eriksson, Karin Juhlén och Marie Lundin Karphammar

2025-12-02

Barnombudsmannens uppdrag

- Företräda barn och ungas rättigheter och intressen utifrån Sveriges åtagande enligt barnkonventionen
- Driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av barnkonventionen. Särskilt uppmärksamma att författningar/tillämpning stämmer överens med konventionen.
- Företräda barns intressen i allmänna debatten. Bilda opinion.

Barnkonventionens utveckling till lag

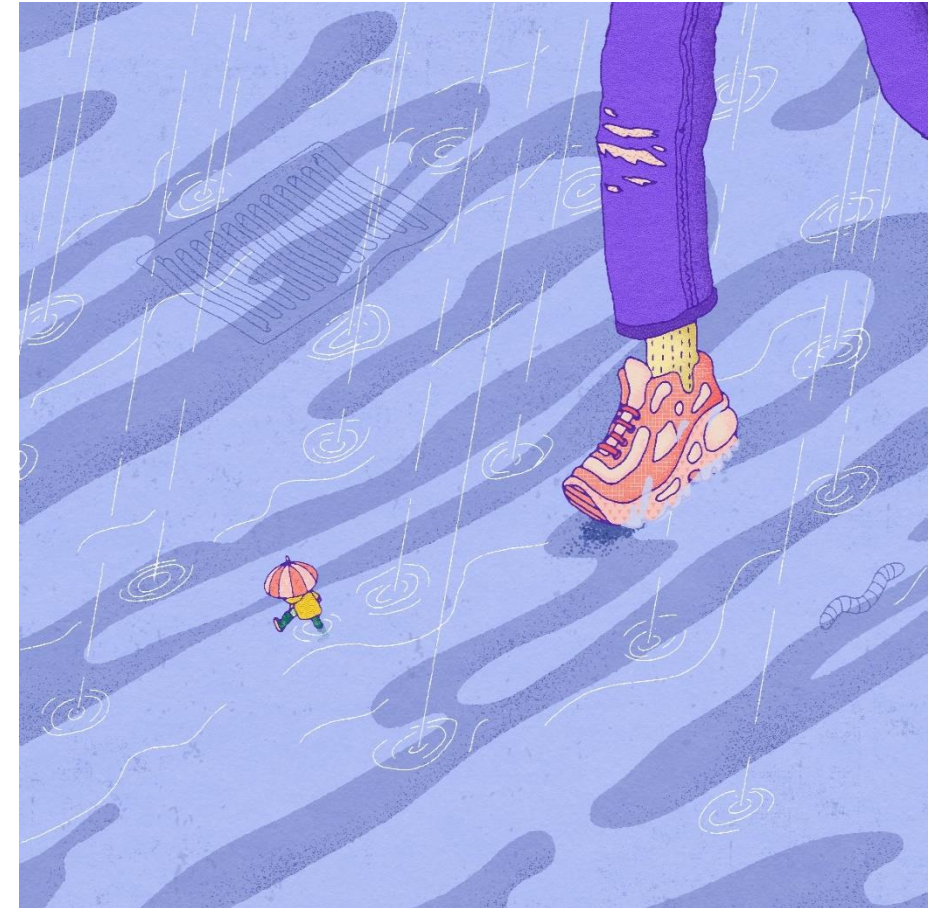
- Barnkonventionen ratificerades år 1990.
- Implementering sker genom transformering i svensk rätt.
- Barnkonventionen transformeras bl.a. i socialtjänstlagen, LVU, föräldrabalken, skollagen, patientlagen, hälso- och sjukvårdslagen och utlänningslagen.
- Barnrättighetsutredningen (SOU 2016:19) fann att det finns brister i tillämpningen.
- 2018 - Proposition om inkorporering av barnkonventionen (prop. 2017/18:186).
- 2020 - Barnkonventionen blir lag.
- Lagstiftaren lägger stort ansvar på rättstillämparna för hur barnkonventionen som lag ska tolkas och tillämpas.

Tydlig vägledning kring tolkning och tillämpning

Barnombudsmannen har sedan 1 januari 2020 bevakat och analyserat svensk rättspraxis gällande barnkonventionen.

Bevakningen visar att det finns domstolsavgöranden från högsta instanser som **ger tydlig vägledning** kring tolkningen och tillämpningen av barnkonventionen – särskilt gällande artikel 3.1 och artikel 12.

I flera avgöranden visar högsta instanser tydligt och metodiskt hur barnets bästa kan fastställas.

Barnombudsmannen: Barnkonventionen i rättspraxis

- Ger tydlig vägledning.
- Uppmanar alla rättstillämpare att använda den praxis som finns.
- Barnombudsmannen uppmanar högsta instanser och JO att fortsätta visa hur barnkonventionen ska tillämpas.
- Barnombudsmannen uppmanar förvaltningsmyndigheter att fortsätta att utveckla stöd till rättstillämparna.
- Barnombudsmannen uppmanar även alla rättstillämpare att utveckla sin praktiska tillämpningen av barnkonventionen. Alla har en viktig roll i rättsutvecklingen. Även civilsamhället och privata aktörer.

Rapporten Barnkonventionen i rättspraxis - innehåll

- Barnombudsmannens bevakning, metod
- Varför ska barnkonventionen användas tillsammans med annan svensk lag?
- Överblick av barnkonventionen i rättspraxis
- Centrala vägledande avgöranden
- Barnrättskommitténs allmänna kommentarer
- Sakområden (Familjerätt, socialrätt, straffrätt, tvångsåtgärder, migration, utbildning, hälso- och sjukvård, samhällsplanering och miljö, boende och ekonomi)
- Barnombudsmannens kommentar
- Stöd

Barnkonventionen i rättspraxis - Barnombudsmannen

Definitioner

- Rättstillämpare
- Prejudicerande domar
- Barnrättsperspektiv – Barnperspektiv – Barnets perspektiv
- Barnrättsbaserat synsätt
- Barnkonventionens barnsyn

Varför barnkonventionen ska användas med annan svensk lag

Ska använda barnkonventionen för den är lag

Stort värde för att det gynnar och synliggör barnets rättigheter

- Tillför en helhetssyn på barnet och dess situation
- Synliggör olika sidor av barnets rättigheter - rätt till skydd och stöd, men också självständig med egna rättigheter och rätt till delaktighet.
- Särskilt viktig när det saknas bestämmelser som implementerar konventionen i annan lag.
- Förtydligar och synliggör barnets rättigheter även när bestämmelser finns.
- Viktig vägledning kopplat till konventionen - FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer ger vägledning.

Varför barnkonventionen ska användas med annan svensk lag

Att använda barnkonventionen bidrar till att driva på genomförandet av barns rättigheter

- Driver utvecklingen framåt.
- Ett pedagogiskt verktyg och ett sammanhållet regelverk att förhålla sig till.
- Synliggör och skapar en grund för ett barnrättsbaserat synsätt.
- Enligt flera utredningar finns det brister i tillämpningen av bedömningar av barnets bästa och barnets rätt att bli hörd. Om barnkonventionen knyts till annan lagstiftning som gäller i frågan kan bristerna avhjälpas.

Barn och ungas röster om rättsprocessen

Bakgrund

- Under 2025 har Barnombudsmannen gjort djupintervjuer med 70 barn och unga på SiS ungdomshem, HVB och skyddat boende, eller i stödverksamheter.
- 40 killar, 29 tjejer och 1 icke-binär, i åldrarna 15 t.o.m. 21 år.

Vi har ställt frågor om:

- uppväxtvillkor, utsatthet för olika former av våld och eventuella kopplingar till kriminalitet,
- erfarenheter av samhällets stöd och insatser, samt
- om de har haft kontakt med domstol (t.ex. LVU- eller brottmål), hur de upplevt det, vad de har fått för information före och efter och vilka råd de skulle ge till domare och nämndemän.

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

”De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös. Jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt.”

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

”De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös. Jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt.”

”Man inte får gå emot det som bestämts, och att minsta fel straffas hårt.”

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

”De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös. Jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt.”

”Man inte får gå emot det som bestämts, och att minsta fel straffas hårt.”

”Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder. Och hon kanske slår sönder mig i 30 minuter.”

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

”De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös. Jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt.”

”Man inte får gå emot det som bestämts, och att minsta fel straffas hårt.”

”Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder. Och hon kanske slår sönder mig i 30 minuter.”

”Asså min pappa kan bli väldigt arg. Men då kan han typ slå i väggar och så. Men han har aldrig rört oss. Det är klart att man blev lite nervös typ.”

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

”De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös. Jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt.”

”Man inte får gå emot det som bestämts, och att minsta fel straffas hårt.”

”Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder. Och hon kanske slår sönder mig i 30 minuter.”

”Asså min pappa kan bli väldigt arg. Men då kan han typ slå i väggar och så. Men han har aldrig rört oss. Det är klart att man blev lite nervös typ.”

”Ibland kunde jag vara helt redo för att min pappa skulle slå mig. Jag gick ibland själv och hämtade min telefon, för de kollade hela tiden. Ibland gick jag och bara gav telefonen, för jag vet det är den tiden de kollar telefonen. Det är den tiden jag måste fixa maten, annars kommer de slå mig. Det är den tiden. Man blir van. Det blir som en rutin, som en vardag. Det är normalt, tänker man.”

Barns och ungas utsatthet och våldets konsekvenser

”Hon sa typ aldrig jag älskar dig eller kram eller någonting.”

”De kunde säga saker, att jag var så jävla värdelös. Jag borde bara ta livet av mig. Jag trodde ju att det var normalt.”

”Man inte får gå emot det som bestämts, och att minsta fel straffas hårt.”

”Hon slår sönder och slår sönder och slår sönder. Och hon kanske slår sönder mig i 30 minuter.”

”Asså min pappa kan bli väldigt arg. Men då kan han typ slå i väggar och så. Men han har aldrig rört oss. Det är klart att man blev lite nervös typ.”

”Ibland kunde jag vara helt redo för att min pappa skulle slå mig. Jag gick ibland själv och hämtade min telefon, för de kollade hela tiden. Ibland gick jag och bara gav telefonen, för jag vet det är den tiden de kollar telefonen. Det är den tiden jag måste fixa maten, annars kommer de slå mig. Det är den tiden. Man blir van. Det blir som en rutin, som en vardag. Det är normalt, tänker man.”

”Alltså jag har ju förstått det nu när jag blivit äldre, alltså att det är våld. Men man förstår inte det då. Man tror det är normalt.”

Barns och ungas intryck av domstolen

Barns och ungas intryck av domstolen

”Jag visste inte vad som skulle hända. Ingen sa någonting till mig. De bara, du har domstolsmöte eller någonting.”

Barns och ungas intryck av domstolen

”Jag visste inte vad som skulle hända. Ingen sa någonting till mig. De bara, du har domstolsmöte eller någonting.”

”Alltså jag visste att det var typ någonting som skulle hjälpa oss. Men jag förstod mig inte riktigt på det. Men fick veta senare att det står för lagen om vård av unga och sådant.”

Barns och ungas intryck av domstolen

”Jag visste inte vad som skulle hända. Ingen sa någonting till mig. De bara, du har domstolsmöte eller någonting.”

”Ja, jag tänker det, jag är inte den enda ungen som har varit där och definitivt inte den sista heller. Och det är redan läskigt att man ska vara med på en förhandling. Och jag tycker att det var ju inte den mysigaste lokalen direkt. Massa såhär mikrofoner och konstiga stolar och en rad där framme. Och alla satt i typ en halvbåge. Det var jättekonstigt. Och det var kameror och, ja. Jag förstod mig inte på det där. [...] Jag fick en klump i magen direkt. [...] Och för ett barn, i alla fall för mig, så ger ju det en bara mer ångest.”

”Alltså jag visste att det var typ någonting som skulle hjälpa oss. Men jag förstod mig inte riktigt på det. Men fick veta senare att det står för lagen om vård av unga och sådant.”

Barns och ungas intryck av domstolen

”Jag visste inte vad som skulle hända. Ingen sa någonting till mig. De bara, du har domstolsmöte eller någonting.”

”Ja, jag tänker det, jag är inte den enda ungen som har varit där och definitivt inte den sista heller. Och det är redan läskigt att man ska vara med på en förhandling. Och jag tycker att det var ju inte den mysigaste lokalen direkt. Massa såhär mikrofoner och konstiga stolar och en rad där framme. Och alla satt i typ en halvbåge. Det var jättekonstigt. Och det var kameror och, ja. Jag förstod mig inte på det där. [...] Jag fick en klump i magen direkt. [...] Och för ett barn, i alla fall för mig, så ger ju det en bara mer ångest.”

”Alltså jag visste att det var typ någonting som skulle hjälpa oss. Men jag förstod mig inte riktigt på det. Men fick veta senare att det står för lagen om vård av unga och sådant.”

”Mer mänsklighet. Lite trevligare. Vi säger nu till exempel på pauserna. Man får vara ensam typ i ett litet rum med en bänk i flera timmar.”

Barns och ungas intryck av domstolen

Barns och ungas intryck av domstolen

”Det var ju faktiskt så att man vart nervös, man vart rädd, man vart stressad. Det var så här, det var så att man blev ju också trött så mycket som de pratade.”

Barns och ungas intryck av domstolen

”Det var ju faktiskt så att man vart nervös, man vart rädd, man vart stressad. Det var så här, det var så att man blev ju också trött så mycket som de pratade.”

”För du sätter ett barn i vuxenskor och sen så ska de ... sitta där och argumentera för sig själva och ta upp punkter. Och hur fan ska de göra det? Alltså ibland, det handlar om 12–13-åringar. Alltså de går liksom i sexan. Och de ska sitta och argumentera emot en person som sitter i rättegång varje dag. Det går inte.”

Barns och ungas intryck av domstolen

”Det var ju faktiskt så att man vart nervös, man vart rädd, man vart stressad. Det var så här, det var så att man blev ju också trött så mycket som de pratade.”

”Man tänker ju på vad man ska ha på sig och hur man ska prata och allt. Jag ska inte råka använda slang för då kommer de kanske tänka att jag är si och så, du vet.”

”För du sätter ett barn i vuxenskor och sen så ska de ... sitta där och argumentera för sig själva och ta upp punkter. Och hur fan ska de göra det? Alltså ibland, det handlar om 12–13-åringar. Alltså de går liksom i sexan. Och de ska sitta och argumentera emot en person som sitter i rättegång varje dag. Det går inte.”

Barns och ungas intryck av domstolen

”Det var ju faktiskt så att man vart nervös, man vart rädd, man vart stressad. Det var så här, det var så att man blev ju också trött så mycket som de pratade.”

”Man tänker ju på vad man ska ha på sig och hur man ska prata och allt. Jag ska inte råka använda slang för då kommer de kanske tänka att jag är si och så, du vet.”

”För du sätter ett barn i vuxenskor och sen så ska de ... sitta där och argumentera för sig själva och ta upp punkter. Och hur fan ska de göra det? Alltså ibland, det handlar om 12–13-åringar. Alltså de går liksom i sexan. Och de ska sitta och argumentera emot en person som sitter i rättegång varje dag. Det går inte.”

”Du vet typ om du ska typ på brunch med chefen, så. Så beter man sig lite annorlunda typ, lite, lite fin i kanten.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

”Men de använder vissa så här onödiga ord bara för att, det är gammal svenska. Typ 'det här ska bifallas' eller så. Jag vet inte exakt, alltså de använder bara svåra ord. Ett vanligt barn kommer säkert inte ens hänga med i rättegång och förstår inte vad som händer.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

”Men de använder vissa så här onödiga ord bara för att, det är gammal svenska. Typ 'det här ska bifallas' eller så. Jag vet inte exakt, alltså de använder bara svåra ord. Ett vanligt barn kommer säkert inte ens hänga med i rättegång och förstår inte vad som händer.”

”Folk snackade en massa paragrafer och det var en massa finklädda människor. Alla pratade på ett professionellt sätt, jag fattade ingenting.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

”Men de använder vissa så här onödiga ord bara för att, det är gammal svenska. Typ 'det här ska bifallas' eller så. Jag vet inte exakt, alltså de använder bara svåra ord. Ett vanligt barn kommer säkert inte ens hänga med i rättegång och förstår inte vad som händer.”

”Folk snackade en massa paragrafer och det var en massa finklädde människor. Alla pratade på ett professionellt sätt, jag fattade ingenting.”

”Det är så svåra ord. Så när jag gick därifrån var jag jättetrött för att jag fokuserade till hundra procent vad de sa och sådant.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

”Var inte så fyrkantig och nämn inte något om paragrafer hit och dit om man inte absolut måste.”

”Men de använder vissa så här onödiga ord bara för att, det är gammal svenska. Typ 'det här ska bifallas' eller så. Jag vet inte exakt, alltså de använder bara svåra ord. Ett vanligt barn kommer säkert inte ens hänga med i rättegång och förstår inte vad som händer.”

”Folk snackade en massa paragrafer och det var en massa finklädde människor. Alla pratade på ett professionellt sätt, jag fattade ingenting.”

”Det är så svåra ord. Så när jag gick därifrån var jag jättetrött för att jag fokuserade till hundra procent vad de sa och sådant.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

”Men de använder vissa så här onödiga ord bara för att, det är gammal svenska. Typ 'det här ska bifallas' eller så. Jag vet inte exakt, alltså de använder bara svåra ord. Ett vanligt barn kommer säkert inte ens hänga med i rättegång och förstår inte vad som händer.”

”Folk snackade en massa paragrafer och det var en massa finklädde människor. Alla pratade på ett professionellt sätt, jag fattade ingenting.”

”Det är så svåra ord. Så när jag gick därifrån var jag jättetrött för att jag fokuserade till hundra procent vad de sa och sådant.”

”Var inte så fyrkantig och nämn inte något om paragrafer hit och dit om man inte absolut måste.”

”Ja, att de måste tänka på att vi fortfarande är barn liksom. Det är vissa meningar och ord som de, alltså, de ställer lite så här konstiga frågor som man inte förstår liksom.”

Barns delaktighet – språket i domstolen

”De säger allt korrekt och på ett såhär fint språk och inte en enda min i ansiktet och ingenting.”

”Men de använder vissa så här onödiga ord bara för att, det är gammal svenska. Typ 'det här ska bifallas' eller så. Jag vet inte exakt, alltså de använder bara svåra ord. Ett vanligt barn kommer säkert inte ens hänga med i rättegång och förstår inte vad som händer.”

”Folk snackade en massa paragrafer och det var en massa finklädde människor. Alla pratade på ett professionellt sätt, jag fattade ingenting.”

”Det är så svåra ord. Så när jag gick därifrån var jag jättetrött för att jag fokuserade till hundra procent vad de sa och sådant.”

”Var inte så fyrkantig och nämn inte något om paragrafer hit och dit om man inte absolut måste.”

”Ja, att de måste tänka på att vi fortfarande är barn liksom. Det är vissa meningar och ord som de, alltså, de ställer lite så här konstiga frågor som man inte förstår liksom.”

”Typ använda enklare ord när det är barn.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata.”

”I sådana domstolar känns det bara som att de lyssnar på socialtjänsten typ.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata.”

”I sådana domstolar känns det bara som att de lyssnar på socialtjänsten typ.”

”Det var som att de redan hade tagit ett beslut. Innan jag ens hade fått berätta.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata.”

”I sådana domstolar känns det bara som att de lyssnar på socialtjänsten typ.”

”Det var som att de redan hade tagit ett beslut. Innan jag ens hade fått berätta.”

”Men jag tycker bara att socialtjänsten och deras advokater är väldigt, väldigt, väldigt hårda. Och de är väldigt brutala i munnen när de pratar om oss. De tar inte någon hänsyn till att vi är ungdomar och att vi är barn. (...) Nej men de drar ju bara upp massa dåligt.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata.”

”I sådana domstolar känns det bara som att de lyssnar på socialtjänsten typ.”

”Det var som att de redan hade tagit ett beslut. Innan jag ens hade fått berätta.”

”Men jag tycker bara att socialtjänsten och deras advokater är väldigt, väldigt, väldigt hårda. Och de är väldigt brutala i munnen när de pratar om oss. De tar inte någon hänsyn till att vi är ungdomar och att vi är barn. (...) Nej men de drar ju bara upp massa dåligt.”

”Jag kände att alla stirrade på en. Jag kände så här, okej ni behöver inte stirra så mycket. Sen sa de ingenting positivt om mig. Allt de sa var bara negativt. De lyssnade inte på min åsikt, vad jag tyckte och tänkte, utan de brydde sig bara om vad de tyckte och tänkte”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata.”

”Men jag tycker bara att socialtjänsten och deras advokater är väldigt, väldigt, väldigt hårda. Och de är väldigt brutala i munnen när de pratar om oss. De tar inte någon hänsyn till att vi är ungdomar och att vi är barn. (...) Nej men de drar ju bara upp massa dåligt.”

”I sådana domstolar känns det bara som att de lyssnar på socialtjänsten typ.”

”Jag kände att alla stirrade på en. Jag kände så här, okej ni behöver inte stirra så mycket. Sen sa de ingenting positivt om mig. Allt de sa var bara negativt. De lyssnade inte på min åsikt, vad jag tyckte och tänkte, utan de brydde sig bara om vad de tyckte och tänkte”

”Det var som att de redan hade tagit ett beslut. Innan jag ens hade fått berätta.”

”Jag tycker de är ganska hårda och lite, ser ner på en. Men man förstår ju ändå att det är deras jobb för att det finns ju människor som blir dömda, som faktiskt är hemska personer. Så de måste ju egentligen utgå utifrån att det kan vara jag som är den hemska personen. Jag förstår dem men de måste ju ändå tänka på att vi alla är ju människor.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Jag tänker att de väl, i den bästa av världar skulle beskriva hela dig. Jag tänker att man är ju inte, liksom, när man är ett barn, man är ju inte sina handlingar.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Jag skulle nog först säga, låt barnet få berätta först, innan alla andra börjar prata. För att ett barn vill ju helst berätta först och sen kanske att ungarna inte ska vara med när de sitter och säger, ja men de har socialt nedbrytande beteende och allt det där. För det är inte så bra för ett barn att höra det.”

”Jag tänker att de väl, i den bästa av världar skulle beskriva hela dig. Jag tänker att man är ju inte, liksom, när man är ett barn, man är ju inte sina handlingar.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Jag skulle nog först säga, låt barnet få berätta först, innan alla andra börjar prata. För att ett barn vill ju helst berätta först och sen kanske att ungarna inte ska vara med när de sitter och säger, ja men de har socialt nedbrytande beteende och allt det där. För det är inte så bra för ett barn att höra det.”

”Jag tänker att de väl, i den bästa av världar skulle beskriva hela dig. Jag tänker att man är ju inte, liksom, när man är ett barn, man är ju inte sina handlingar.”

”Jag vet inte, lyssna mer och ta hänsyn till dennes upplevelser också (...) och inte bara lyssna på de vuxna.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Jag skulle nog först säga, låt barnet få berätta först, innan alla andra börjar prata. För att ett barn vill ju helst berätta först och sen kanske att ungarna inte ska vara med när de sitter och säger, ja men de har socialt nedbrytande beteende och allt det där. För det är inte så bra för ett barn att höra det.”

”Försök att inte kanske låta så otrevliga. (...) Jag har inte så mycket känslor för det, men de kan låta lite otrevliga. Asså ibland kan de prata lite konstigt så de kanske behöver förklara lite mer”

”Jag tänker att de väl, i den bästa av världar skulle beskriva hela dig. Jag tänker att man är ju inte, liksom, när man är ett barn, man är ju inte sina handlingar.”

”Jag vet inte, lyssna mer och ta hänsyn till dennes upplevelser också (...) och inte bara lyssna på de vuxna.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Jag skulle nog först säga, låt barnet få berätta först, innan alla andra börjar prata. För att ett barn vill ju helst berätta först och sen kanske att ungarna inte ska vara med när de sitter och säger, ja men de har socialt nedbrytande beteende och allt det där. För det är inte så bra för ett barn att höra det.”

”Jag tänker att de väl, i den bästa av världar skulle beskriva hela dig. Jag tänker att man är ju inte, liksom, när man är ett barn, man är ju inte sina handlingar.”

”Jag vet inte, lyssna mer och ta hänsyn till dennes upplevelser också (...) och inte bara lyssna på de vuxna.”

”Försök att inte kanske låta så otrevliga. (...) Jag har inte så mycket känslor för det, men de kan låta lite otrevliga. Asså ibland kan de prata lite konstigt så de kanske behöver förklara lite mer”

”Ja, jag förstår att man måste vara liksom fyrkantig i vissa situationer. Men jag tycker också att man ska ha någon slags medkänsla.”

Barns delaktighet – bemötandet i domstolen

”Jag skulle nog först säga, låt barnet få berätta först, innan alla andra börjar prata. För att ett barn vill ju helst berätta först och sen kanske att ungarna inte ska vara med när de sitter och säger, ja men de har socialt nedbrytande beteende och allt det där. För det är inte så bra för ett barn att höra det.”

”Jag tänker att de väl, i den bästa av världar skulle beskriva hela dig. Jag tänker att man är ju inte, liksom, när man är ett barn, man är ju inte sina handlingar.”

”Jag vet inte, lyssna mer och ta hänsyn till dennes upplevelser också (...) och inte bara lyssna på de vuxna.”

”Försök att inte kanske låta så otrevliga. (...) Jag har inte så mycket känslor för det, men de kan låta lite otrevliga. Asså ibland kan de prata lite konstigt så de kanske behöver förklara lite mer”

”Ja, jag förstår att man måste vara liksom fyrkantig i vissa situationer. Men jag tycker också att man ska ha någon slags medkänsla.”

”Alltså, det här är ett rättssystem så... de borde göra rätt.”

Barnkonventionen i rättspraxis

Tydliga rättsfall från högsta instanser

- HD: NJA 2020 s. 761 – ”Patronen och bilen” - Utlämning till Serbien för verkställighet av straff
- MIÖD: MIG 2020:24 – Beviljande av uppehållstillstånd för barn (”Den 14-åriga flickan”)
- HD: NJA 2021 s. 1065 – ”Barnens bostad” - Utmätning av en fastighet där det bor barn
- HD: NJA 2024 s. 642 – ”Mammans näringspenningtvätt” – Påföljdsbestämning för en förälder

Viktig eftersom tydliga referenser görs till barnkonventionen

- HD: NJA 2024 s.480 – ”Det uteblivna umgänget” – Vårdnad och umgänge

Dessutom:

- Kamrarrätten i Stockholm – mål nr 5211-21 och mål 5626-21

Tydlig vägledning

- Barnkonventionen gäller som lag och konventionens artiklar 1-42 ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som rör barn.
- Annan lagstiftning ska tillämpas i ljuset av barnkonventionen, vilket innebär att konventionen ska beaktas när annan lagstiftning används.
- Principen om barnets bästa är grundläggande och övriga rättigheter i barnkonventionen ska läsas i ljuset av den principen.
- Artikel 3.1. om barnets bästa är direkt tillämplig, vilket innebär att den kan åberopas av enskilda direkt i ärenden och mål och läggas till grund för beslut.
- Artikel 3.1 innebär att bedömningar av barnets bästa ska genomföras vid alla åtgärder som rör barn. Barnet har en rätt att få sitt bästa utrett, bedömt och beaktat.

Tydlig vägledning

- I en bedömning av barnets bästa ska konsekvenserna för barnet uppmärksammas och utredas.
- I en bedömning av barnets bästa ska en intresseavvägning göras i varje enskilt fall – inte schablonmässigt. Barnets bästa ska vara en tungt vägande faktor i avvägningen. Barnets bästa behöver inte alltid vara utslagsgivande, andra legitima intressen kan väga tyngre.
- En beslutsmotivering måste visa att uttrycklig hänsyn har tagits till barnets bästa. Av beslutet ska framgå hur man tagit hänsyn till barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på samt hur barnets intressen har vägts mot andra hänsynstaganden vare sig dessa handlar om övergripande policyfrågor eller enskilda fall.

Tydlig vägledning

- Eftersom artikel 3.1 är direkt tillämplig är laglighetsprövning enligt kommunallagen möjlig.

Beslut som fattas av en kommun eller region där barn berörs direkt eller indirekt kan därmed överklagas för att domstol ska pröva om beslutet är lagligt. Domstolen kan upphäva beslutet och återförvisa till kommunen eller regionen, som måste fatta ett nytt beslut.

Tydlig vägledning

- Barnet har rätt enligt artikel 12 att få information och ges möjligheter att framföra sina åsikter och åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
- Barnets rätt att uttrycka sin åsikt och få den beaktad har lyfts fram i rättspraxis, liksom att åsikterna ska redovisas och framgå i bedömningen. Om beslutet inte stämmer överens med barnets åsikter bör orsaken till detta tydligt anges.
- Det finns ingen nedre åldersgräns för att när barn ska ges möjlighet att komma till tals. Även ett mycket litet barn ska ha rätt att bli hört och respekterat för sina åsikter inför beslut som rör barnet. Ett barns önskan om att inte behöva föra fram några synpunkter ska också respekteras.

Avgöranden från JO

JO har i ett flertal avgöranden utvecklade resonemang utifrån barnkonventionen bl.a. gällande artikel 3.1 och artikel 12 som bekräftar det som domstolarna uttrycker.

Högsta domstolen *Patronen och bilen*

Är utlämning förenlig med barnkonventionen?

- Artikel 3 – Barnets bästa ska komma i första hand.
- Artikel 9 – Barn ska inte åtskiljas från sina föräldrar om det inte är nödvändigt för barnets bästa.
- Andra länders intressen att lagföra brott och verkställa straff
- Sverige ska följa folkrättsliga förpliktelser
- Ett kortvarigt straff
- Kan ha kontakt med sin pappa

Migrationsöverdomstolen ”*Den fjortonåriga flickan*”

Ska beslut om uppehållstillstånd beviljas?

- Barnets bästa
 - Barnets egen åsikt
 - Barnet levt i Sverige i hela sitt liv
-
- Reglera invandringen
 - M:s vistelsetid har varit utan tillstånd

Högsta domstolen *Barnens bostad*

Ska beslut om utmätning ske?

- Försvarlighetsbedömning -

Utmätningen är inte ekonomiskt rimlig

- Försvarlighetsbedömning –

Utmätningen är ekonomiskt rimlig

- Art. 3.1 Barnets bästa –

- Borgenärens intresse att få betalt

Barnet har rätt att få växa upp i en trygg och stabil hemmiljö, ett grundläggande behov som kommer till uttryck i flera artiklar

Högsta domstolen – *Mammans näringspenningtvätt*

Är påföljden förenlig med barnets bästa?

- Art.3.1 Barnets bästa
 - Förälder med ensam vårdnad
 - Straffet kan medföra negativa konsekvenser för barnet
 - Barnet varit våldsutsatt
 - Pappan har inget umgänge
 - Barnet har pts - syndrom
-
- Allmänt intresse att lagföra brott och verkställa straff
 - Enhetlig rättstillämpning

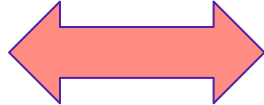
Högsta domstolen *Det uteblivna umgänget* Vem ska få vårdnaden om barnen?

Jämför föräldrabalken med barnkonventionen

- Föräldrabalken 6 kap 2 a § och barnkonventionen artikel 3.1
- Föräldrabalken 6 kap 1 § och barnkonventionen artikel 18 (föräldrars gemensamma ansvar)
- Föräldrabalken 6 kap 2 b § och barnkonventionen artikel 12

Högsta domstolen *Det uteblivna umgänget*

Vem ska få vårdnaden om barnen?

- Mamman tillgodoser deras behov av omvårdnad, trygghet och fostran. Ett barn har autism.
 - Pappans lämplighet försvåras av att han inte haft möjlighet att ta hand om barnen.
 - På kort sikt stor påfrestning på barnen att flytta över vårdnaden till pappan.
 - Barnens åsikt
-
- Ingen risk att pappan utövar våld.
 - Risken låg att barnen om mamman far illa om adressen röjs.
 - Barnen rätt till båda sina föräldrar.
 - Barnen rätt till umgänge med den andra föräldern.
 - Mammans brist att få till umgänge med pappan.
 - Långsiktighet
 - Risken hög att mamman inte medverkar till umgänget.

Alla rättstillämpare är viktiga!

Barnombudsmannen uppmanar

- förvaltningsmyndigheter att utveckla stödet om hur barnkonventionen kan tillämpas och tolkas inom respektive sakområde för att hjälpa rättstillämpare.
- alla rättstillämpare, dvs. domstolar, förvaltningsmyndigheter, kommuner och regioner att utveckla sin praktiska tillämpning av barnkonventionen för att stödja den fortsatta rättsutvecklingen. Även civilsamhället och privata aktörer har en viktig roll i rättsutvecklingen.
- parter och ombud att fortsätta att åberopa barnkonventionen i mål och ärenden där konventionen är relevant för att på så vis driva rättsutvecklingen framåt.

Barnombudsmannen ser fram emot

- fler avgöranden som utvecklar resonemangen när det gäller hur annan lagstiftning ska tillämpas tillsammans med barnkonventionen. Det är betydelsefullt att se vilken betydelse som barnets rättigheter och omständigheter i det enskilda fallet har haft för utgången i målet.
- fler avgöranden som visar hur andra artiklar i barnkonventionen kan användas för att tydliggöra barnrättsperspektivet i bedömningar av barnets bästa.

Barnombudsmannen ser fram emot

- fler avgöranden som utvecklar betydelsen av barnets bästa som en tungt vägande faktor i beslutsprocessen.
- tydliga och vägledande avgöranden som gäller fler rättsområden, fler sakfrågor och från fler domstolar.
- gällande laglighetsprövning enligt kommunallag – mer vägledning om beslutsunderlag, fastställande av barnets bästa och rätten att komma till tals för grupper av barn.
- fler avgöranden om hur artikel 12 ska tillämpas tillsammans med annan lag.

Barnombudsmannen ser fram emot

- fler avgöranden som tydliggör hur bedömningar av barnets bästa ska motiveras och hur barns åsikter ska hämtas in, redovisas och framgå i bedömningen av barnets bästa.
- fler avgöranden som även utgår från grundprinciperna artikel 2 och 6 och där artiklarna även uttryckligen nämns.
- fler avgöranden där barnrättskommitténs allmänna kommentarer används som stöd i tillämpningen och tolkningen av barnkonventionen.

Artikel 3.1 – principen om barnets bästa

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Artikel 3 är grundläggande och andra artiklar ska läsas i ljuset av denna princip.

Checklista - utreda, bedöma och beakta barnets bästa

- Utred vad som är barnets bästa.
 - Samla in information som är relevant i ärendet eller målet.
 - Vilka rättigheter och behov som ska tillgodoses?
 - Ta in barns perspektiv.
- Analysera konsekvenserna/effekter för barnet/barnen utifrån olika beslutsalternativ.
- Bedöm vad som är barnets bästa. Beskriv hur barnets åsikter beaktats i bedömningen. Motivera!
- Beskriv eventuella andra intressen än barnets intressen och gör en intresseavvägning.
- Om inte barnets bästa blir utslagsgivande, motivera särskilt varför andra intressen väger tyngre än barnets bästa? Är det proportionerligt eller rimligt att andra intressen ska väga tyngre?
- Föreslå gärna så kallat kompensatoriska åtgärder om barnets bästa inte blir utslagsgivande.

Stöd tolkning och tillämpning

Barnombudsmannens rapport [Barnkonventionen i rättspraxis – Barnombudsmannen](#)

Barnombudsmannen – webbstöd [Prövning av barnets bästa](#)

Barnombudsmannen – webbstöd [Barns delaktighet och inflytande](#)

SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/11/sou-202063/>

Ds 2019: 23 Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2019/11/vagledning-vid-tolkning-och-tillampning-av-fns-konvention-om-barnets-rattigheter/>

SKR Fördjupningsmaterial – bedömning av barnets bästa
<https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/barnkonsekvensanalys.71317.html>

Nätverk och arbetsgrupper för att skapa en lärprocess om barnrättsperspektivet i praktiken

Barnombudsmannen har enligt lag uppdrag att driva på efterlevnaden av barnkonventionen.

Barnombudsmannen vill öka sin kunskapsinhämtning genom att skapa ett nätverk och arbetsgrupper inom olika rättsområden för att inhämta kunskap om rättsutvecklingen från offentliga och privata aktörer samt från civilsamhället.

Syftet med nätverket och att skapa arbetsgrupper är även att genom en lärprocess tillsammans utveckla lösningar för hur barnkonventionen kan tillämpas i praktiken och ta fram goda exempel gällande exempelvis bedömningar av barnets bästa och barns delaktighet.

Anmäl er till marie.karphammar@barnombudsmannen.se senast 31 december 2025.

Barnombudsmannens nyhetsbrev

Anmäl er till karin.juhlen@barnombudsmannen.se